

Održivi razvoj zadruga u Osječkoj-baranjskoj županiji

Franjković, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:086537>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-23**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Marko Franjković

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Održivi razvoj zadruga u Osječko-baranjskoj županiji

Završni rad

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Marko Franjković

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Održivi razvoj zadruga u Osječko-baranjskoj županiji

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
2. prof.dr.sc.Krunoslav Zmaić, član
3. prof,dr.sc. Ružica Lončarić, član

Osijek, 2017.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika
Marko Franjković

Završni rad

Održivi razvoj zadruga u Osječkoj-baranjskoj županiji

Sažetak:

Danas su zadružna vlasništva slabo zastupljena, ali ipak ih ima. Zadruga treba biti dobro informirana o tržištu s razrađenom strategijom, dobrim planiranjem i kontrolom te relativno čvrsta organizacija. Poslovanjem preko zadruga se ostvaruju neke povlastice kod države, razvija se poduzetništvo, ali i prednosti pri nastupanju na tržištu. Poslovanje zadruga u Republici Hrvatskoj pa tako i u Osječko-baranjskoj županiji se može pratiti kroz nekoliko bitnih segmenata poslovanja, kao što je broj zadruga, kretanje prihoda. Osim tih kao bitan element se navodi i broj zaposlenih. Proučavajući navedene pozicije je moguće izvući određene konkretne zaključke o financijskom položaju i uspješnosti poslovanja zadruga. Raspoloživi podaci dopuštaju izradu analize poslovanja zadruga prema sektorima i županijama Republike Hrvatske.

Ključne riječi: zadruge, Osječko-baranjska županija, broj zadruga, prihodi, zadrugari

25 stranica, 4 tablice, 3 grafikona, 15 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen: u Knjižnici Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agriculture in Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Agroecconomics
Marko Franjković

BSc Thesis

Sustainable development of cooperatives in Osijek-Baranja County

Summary:

Today, cooperative property is poorly represented, but it still has them. The cooperative should be well informed about the market with a developed strategy, good planning and control, and a relatively solid organization. Business through a cooperative has some benefits to the state, entrepreneurship is developing, but also the advantages of entering the market. Co-operative operations in the Republic of Croatia and in the Osijek-Baranja County can also be followed through several important business segments, such as the number of cooperatives, the turnover of revenues. In addition, the number of employees is also mentioned as an important element. By studying these positions, it is possible to draw concrete conclusions on the financial position and performance of the cooperative. The available data allow the analysis of the business cooperative analysis by sectors and counties of the Republic of Croatia.

Keywords: cooperatives, Osijek-Baranja county, number of cooperatives, income, cooperatives

25 pages, 4 tables, 3 figures, 15 references

BSc Thesis in archived Library of Faculty of Agriculture in Osijek and in digital repository of Faculty of Agriculture in Osijek

Sadržaj

1. UVOD	1
2. MATERIJALI I METODE	2
3. GOSPODARSKO OKRUŽENJE OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE.....	3
4. ZADRUGE KAO MODEL SAMOZAPOŠLJAVANJA I ZAPOŠLJAVANJA.....	5
4.1. Oblici zadruga i njihov značaj.....	6
4.2. Uloga i značaj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	7
5. ZADRUGE U REPUBLICI HRVATSKOJ	8
5.1. Uloga i značaj zadruga u Osječko-baranjskoj županiji	10
5.2. Komparativna analiza kvantitativnih obilježja zadruga	11
<i>5.2.1. Broj zadruga u Republici Hrvatskoj.....</i>	<i>11</i>
<i>5.2.2. Kretanje prihoda zadruga u Republici Hrvatskoj</i>	<i>13</i>
<i>5.2.3. Broj zadrugama u Republici Hrvatskoj.....</i>	<i>16</i>
5.3. SWOT analiza zadruga Osječko-baranjske županije	18
6. ZADRUŽNIM DJELOVANJEM PREMA PROIZVOĐAČKIM ORGANIZACIJAMA	21
7. ZAKLJUČAK.....	24
LITERATURA	25

1. UVOD

Zadugarstvo ima dugu tradiciju u gotovo svim sektorima djelatnosti. Važnost zadruga se mijenjala kroz povijest kako se mijenjao i gospodarski poredak u društvu. Zadružne organizacije se počinju osnivati u razdoblju burnih društvenih i ekonomskih promjena nastalih raspadom feudalizma i razvojem kapitalizma početkom 19. stoljeća. Istovremeno dolazi do osnivanja bankarskih institucija i naglog razvoja industrije kojima je cilj financirati razvoj. Zadrugama se ne poklanja pažnja koju zaslužuju. Razdoblje socijalizma je ostavilo negativan trag na ovom sektoru te su se načela zadružnog poslovanja i organiziranja nastojala prilagoditi socijalističkom modelu centralnog planiranja i upravljanja gospodarstvom. Zadruge mogu doprinijeti održivoj ekonomiji i pravednijem društvu, nisu motivirane stjecanjem profita i odgovaraju na potrebe zajednica. U ovom radu najveća pažnja je posvećena ulozi i značaju zadruga u Osječko-baranjskoj županiji, komparativnoj analizi kvalitativnih obilježja zadruga te zadružnom djelovanju prema održivom ruralnom razvoju.

2. MATERIJALI I METODE

Proučavanjem dostupne literature, bilo u pisanoj literaturi ili na internetu korištena je metoda analize i sinteze. Integriranjem tih podataka u cjelinu se pokušava prikazati ekonomska učinkovitost zadruga; nastanak i razvoj zadruge i zadrugarstva, napredak kroz vrijeme, opstanak i očuvanje temeljnih načela zadrugarstva kroz promjenu povijesnih tendencija, društvenog razvoja i političkog sustava. Usporedbom kvantitativnih podataka o broju zadruga, prihodu i broju zadrugama napravljena je komparativna analiza zadruga, te se primjenom SWOT analize utjecalo na buduće preporuke u razvoju zadružnog djelovanja.

3. GOSPODARSKO OKRUŽENJE OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

U teritorijalni obuhvat urbane aglomeracije Osijeka ulazi 19 jedinica lokalne samouprave, od toga tri grada: grad Osijek, Belišće i Valpovo, te šesnaest općina: općine Antunovac, Bilje, Bizovac, Čeminac, Čepin, Darda, Erdut, Ernestinovo, Kneževi Vinogradi, Koška, Petrijevci, Punitovci, Šodolovci, Tordinci, Vladislavci i Vuka.

Rezultati provedene analize demografskih obilježja u urbanoj aglomeraciji Osijeka ukazuju na jake negativne demografske strukture i trendove demografskih procesa stanovništva u urbanoj aglomeraciji Osijeka u odnosu na sveukupno stanovništvo Osječko-baranjske županije i Republike Hrvatske. Ovakav rezultat proizlazi iz velikih prostornih razlika na razini gradova i općina Osijeka i ukazuju na prostornu polarizaciju demografskih procesa pri čemu pojedine udaljenije rubne općine bilježe izrazito nepovoljnije demografske procese. Negativno prirodno kretanje, odnosno prirodni pad broja stanovnika urbane aglomeracije Osijeka, uz rađanje sve manjeg broja djece, a time i smanjenja udjela mlađih dobnih skupina za posljedicu ima narušavanje dobne strukture stanovništva urbane aglomeracije Osijeka. Svojom brojnošću umanjene generacije u dogledno vrijeme će ući u radno aktivnu dob i uzrokovati nedostatak radne snage na području urbane aglomeracije Osijeka. U obzir uzimajući nepobitne činjenice kako demografski resursi čine važnu komponentu društvenogospodarskog razvoja određenog prostora, pri čemu stanovništvo predstavlja osnovni razvojni čimbenik u smislu pokretača razvojnih procesa, kako preko kontingenta radne snage gdje putem svog ekonomski aktivnog dijela pokreće proizvodnju, ali i s druge strane izravno sudjeluje u potrošnji proizvedenih dobara, za očekivati je kako će izrazito nepovoljni demografski procesi pojedinih sastavnica urbane aglomeracija Osijeka kroz determiniranje same dinamike i smjera društvenogospodarskog razvoja, imati dugoročne posljedice na njihov razvoj, a u konačnici i sam razvoj urbane aglomeracije Osijeka u cjelini (Strategija razvoja urbane aglomeracije Osijeka, 2016.)

Bruto domaći proizvod u Osječko-baranjskoj županiji je smanjen u apsolutnom iznosu s 2,6 na 2,4 milijarde eura, što je smanjenje od 8,18% u razdoblju od 5 godina, uz smanjenje na nacionalnoj razini od 3,5%, odnosno od 3,78% na razini Kontinentalne Hrvatske; udio bruto domaćeg proizvoda Osječko-baranjske županije u ukupnom bruto domaćem proizvodu Hrvatske je smanjen za 0,3%, dok je isti za Kontinentalnu Hrvatsku ostao nepromijenjen. Bruto domaći proizvod po stanovniku, promatran u relativnom iznosu na nacionalni prosjek je smanjen za 3,1% odnosno s 82,49% nacionalnog prosjeka, na 79,39%. Opća gospodarska kretanja promatrana s aspekta bruto dodane vrijednosti koju stvaraju svi sektori gospodarstva,

sukladno podacima relevantnima za područje aglomeracije grada Osijeka, ukazuju da bruto dodana vrijednost kao pokazatelj na svim razinama (nacionalna, razina statističke regije i županijska) stabilan u promatranom razdoblju 2010.-2013., te za Osječko-baranjsku županiju iznosi 5,6% u ukupnoj bruto domaćoj vrijednosti Republike Hrvatske (Strategija razvoja urbane aglomeracije Osijeka, 2016.)

Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje 31. prosinca 2015. godine, područje koje pokriva uspostavu Osijek je imalo 77.712 ekonomski aktivnih stanovnika ili radne snage (39.289 muških i 38.423 ženskih), odnosno 1,0% (787 osoba) manje nego istog mjeseca prethodne godine, na što je utjecalo povećanje zaposlenosti za 1,9% ili 1.084 osobe i smanjenje nezaposlenosti za 9,1% (1.871 osobu). U odnosu na 2011. godinu broj ekonomski aktivnih stanovnika se smanjio za 5,7% ili 4.732 stanovnika, na što je utjecalo smanjenje i zaposlenog (za 6,8% ili 4.307 osoba) i nezaposlenog (za 2,2% ili 425 osoba) stanovništva (Strategija razvoja urbane aglomeracije Osijeka, 2016.)

Trend smanjenja ekonomski aktivnog stanovništva je zabilježen i u razdoblju ožujak 2016/ožujak 2015. Zaposlenost po gospodarskim sektorima, sukladno podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, prema kojima je na području Osječko-baranjske županije bilo registrirano dana 31.12.2015. godine 91.288 korisnika, odnosno zaposlene osobe, od čega 12.027 (13,2%) osoba iz samostalne gospodarske i profesionalne djelatnosti (Strategija razvoja urbane aglomeracije Osijeka, 2016.).

4. ZADRUGE KAO MODEL SAMOZAPOSŁJAVANJA I ZAPOSŁJAVANJA

Jedan od najvećih problema u Hrvatskoj, ali i na području Europske unije je nezaposlenost mladih. Rješenje tog problema naime ne podrazumijeva jedan model već više različitih pristupa za stalno, povremeno i privremeno zapošljavanje mladih osoba. Prema tome jedan od modela koji daje značajne rezultate posljednjih godina je socijalno poduzetništvo. Iako su svjetska i europska iskustva iznimno zanimljiva, u Republici Hrvatskoj se ne može govoriti o sustavnom pristupu socijalnom poduzetništvu mladih. No ipak fondovi Europske unije mogu svakako pridonijeti financiranju različitih oblika socijalnog poduzetništva, posebno za mlađe skupine stanovništva. Socijalno poduzetništvo se može organizirati kao: udruga, obrt, zaklada, zadruga, trgovačko društvo, ustanova.

Posebno je u Hrvatskoj izražen nedostatak zadruga, pogotovo u dijelu pripreme i edukacije poljoprivrednih proizvođača za prijavu projekata za fondove Europske unije. Navedeno će naime biti sve veći problem s obzirom na izrazito rigoroznu poljoprivrednu politiku Europske komisije i definirane standarde za proizvodnju i preradu poljoprivrednih sirovina i autohtonih proizvoda, kao i njihove zaštite. Unutar Europske unije također upravo zadruge pokazuju velike prednosti u ostvarenju zajedničkih ciljeva poljoprivrednika na određenoj regionalnoj razini, a njihov se rad posebno podupire kao dio državne politike.

Socijalno poduzetništvo dakle predstavlja dodatnu mogućnost stalnog, privremenog ili povremenog oblika zapošljavanja mladih ljudi. U situaciji kada javni sektor poduzima čitav niz reformi, a dio toga su i viškovi zaposlenih, ne može se očekivati porast broja zaposlenih u javnom sektoru. Postojeća struktura gospodarstva također nije u stanju apsorbirati velik broj nezaposlenih mladih ljudi, a niti u perspektivi s obzirom na tehnološki razvoj koji generalno smanjuje broj zaposlenih u gospodarstvu (Zrilić, Širola, 2014).

Postojeći poslovni subjekti zadruge svih oblika mogu koristiti mjere za zapošljavanje novih osoba, zadržavanje postojećih zaposlenih kroz programe usavršavanja u uvjetima uvođenja novih proizvoda ili viših tehnologija te podizanje razine konkurentnosti radne snage. Zadruge koje obavljaju poslove sezonsko karaktera mogu koristiti potpore za stalne sezonske radnike čime osiguravaju radnu snagu za narednu sezonu, a osobama primanja u vremenu kada ne rade i prava iz mirovinskog osiguranja. Posebna pozornost 2017. godine je na mjeri samozapošljavanja, povećan je iznos subvencije sa 25.000,00 do maksimalno 35.000,00 kuna i uvedena je mogućnost da osobe koje su se samozaposlile mogu koristiti stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa za jednu ili dvije osobe ili se udružiti u trgovačka društva, obrte ili zadruge.

„U slučaju osnivanja zadruga i zapošljavanja u zadrugi, gornja granica iznosa potpore za samozapošljavanje koju korisnici koji se udružuju mogu ostvariti iznosi najviše 175.000 kuna i to za pet osoba koje se udružuju. Zakonom o zadrugama je propisano da zadrugu osniva 7 osoba. Zavod kroz ovu potporu može podržavati najviše 5 osoba pri udruživanju u zadrugu.¹“

4.1. Oblici zadruga i njihov značaj

Sukladno Zakonu o zadrugama se razlikuje nekoliko vrsta zadruga. Jedna od vrsta zadruga je poljoprivredna zadruga koja kao glavnu djelatnost obavlja djelatnosti stočarstva, bilinogojstva, šumarstva, lovstva ili s njima povezane uslužne djelatnosti, odnosno pomoćne djelatnosti u poljoprivredi ili djelatnosti proizvodnje proizvoda stočarstva i bilinogojstva i prvog stupnja njihove prerade. Radnička zadruga je zapravo zadruga u kojoj najmanje 2 do 3 njezinih članova ima sklopljen ugovor o radu sa zadrugom. Još jedna vrsta zadruga je ribarska zadruga kojoj je osnovna djelatnost ribarstvo, a djelatnost njezinih članova uzgoj, ulov, prerada proizvoda ribarstva, uključujući i njihov plasman na tržište, a sukladno posebnom propisu. Također postoji i stambena zadruga koja je osnovana radi zadovoljavanja stambenih potreba svojih članova. Graditeljska zadruga je ona koja obavlja djelatnost građenja. Socijalna zadruga je zadruga osnovana radi obavljanja djelatnosti kojima se pruža pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba socijalno ugroženim, nemoćnim i drugim fizičkim osobama, koje one same ili uz pomoć članova obitelji ne mogu zadovoljiti zbog nepovoljnih osobnih, gospodarskih, socijalnih ili drugih okolnosti. Takva zadruga je osnovana i radi uključivanja u gospodarske i radne procese osoba s umanjenom radnom sposobnošću i drugih fizičkih osoba koje nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu u mogućnosti ostvariti ih svojih radom ili prihodom od imovine ili iz drugih izvora. Potrošačka zadruga osnovana je radi zajedničke kupnje, odnosno nabave roba ili usluga. Obrtnička zadruga je naime zadruga u kojoj najmanje polovina članova obavlja djelatnost sukladno Zakonu u obrtu. Sekundarna zadruga je takva zadruga koju osnivaju dvije ili više zadruga radi zajedničkog nastupa na tržištu, povećanja konkurentnosti i ostvarenja drugih zajedničkih ciljeva².

¹ Zadrugarstvo može biti jedan od kotačića zapošljavanja i ostanka mladih u Domovini, dostupno na: <http://www.mrms.hr/ministar-pavic-zadrugarstvo-moze-biti-jedan-od-kotacica-zaposljavanja-i-ostanka-mladih-u-domovini/>, 14.07.2017.

² Zakon o zadrugama, Narodne novine 34/11, 125/13, 76/14

4.2. Uloga i značaj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Po zakonskoj definiciji obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo ili skraćeno OPG je samostalna gospodarska i socijalna jedinica koju čine punoljetni članovi zajedničkoga kućanstva, a temelji se ili na vlasništvu i uporabi proizvodnih resursa u obavljanju poljoprivredne djelatnosti ili samo na uporabi proizvodnih resursa u obavljanju poljoprivredne djelatnosti. Treba na umu imati da je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo namijenjeno obiteljskom poslovanju u poljoprivredi³.

„Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su ključna za globalnu sigurnost hrane i očuvanja prirodnih resursa.“ (FAO – iz govora generalnog direktora Jose Graziano da Silve).

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su važna jer:

- pozitivno utječu na ukupnu prehrambenu sigurnost,
- čuvaju poljoprivrednu bioraznolikost i održivost prirodnih resursa,
- čuvaju ruralni prostor,
- jačaju lokalnu ekonomiju,
- zapošljavaju ljude⁴.

³ Zakon o poljoprivredi, Narodne novine 30/15

⁴ Budućnost hrvatskih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, dostupno na:
<http://www.mps.hr/UserDocsImages/IYFF/Budu%C4%87nost%20hrvatskih%20obiteljskih%20PG-a.pdf>,
14.07.2017.

5. ZADRUGE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sredinom 19. stoljeća i raspadom feudalizma brzo se razvijala industrija, trgovina i bankarstvo, ali se istovremeno ekonomski položaj radnika, seljaka i obrtnika sve više pogoršavao. Obrtnici i seljaci su teško mogli koristiti kredite, a kamate su bile nepovoljne. Zbog poboljšanja postojećeg stanja obrtnici i seljaci osnivaju zadruge: seljaci osnivaju poljoprivredne zadruge, obrtnici obrtničke, a radnici potrošačke i nabavno-prodajne zadruge. Prva zadruga u svijetu i Europi je osnovana u Engleskoj 1844., i to kao potrošačka zadruga. Nakon toga se zadruge osnivaju i u drugim zemljama Europe (<http://www.obz.hr/hr/pdf/zadruga.pdf>).

Preteču zadrugarstva u Republici Hrvatskoj predstavlja osnutak Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva u Zagrebu 1841. godine čiji je zadatak bio unapređivanje raznih grana gospodarstva i gospodarske prosvjete. Udruživanjem istovrsnih seljačkih gospodarskih zadruga i zadružnih zajednica nastaje središnja zadruga koje ja poslovna i stručna središnjica svojih područnih zadruga. Zadruge članice su pripadale nekoj od kategorija: kreditne, nabavljачke, konzumne te razne zadruge.

Danas veoma razvijeno štedno-kreditno zadrugarstvo u Hrvatskoj se prvi put spominje 1862. godine u podravskom mjestu Pitomača. Poljoprivrednici i mali obrtnici su bili prvi osnivači prve štednokreditne zadruge koji, naime oni su bili udruženi u tri ceha:

- 1. ceh su činili kotlari, bravari, kovači, kolari, tesari, bačvari, tokari, stolari, limari,
- 2. ceh su činili užari, krojači, licitari, brijači, lončari, soboslikari, pekari, mesari i mlinari,
- 3. ceh su činili čizmari, dimnjačari, čohači, remenari, opančari, tapetari, klobučari, krznari, kožari (<http://www.obz.hr/hr/pdf/zadruga.pdf>).

Kao što je već rečeno, prva zadruga na hrvatskom tlu je osnovana 1862. godine u Pitomači, kao obrtnička zadruga, pod nazivom „Pitomačka zanatnička zadružnica“. Naime, ta zadruga nije prekidala svoju djelatnost te i danas djeluje pod nazivom „Prva obrtna štedno-kreditna zadruga“. „Pitomačka zanatnička zadružnica“ je osnovana radi unapređenja obrta i trgovine s ciljem da pojedinci koji su imali višak novčanih sredstava štede kako bi omogućili zaduživanje u obliku pozajmice-kredita onim pojedincima koji su razvijali svoje gospodarstvo. Prava i dužnosti, život i rad članova zadruge su bili regulirani pravilima iz 1863. koje je Generalna komanda potvrdila 20. lipnja 1864. godine. Nešto ranije, 1847. godine Raiffeisen i Schulze/Delitzsch su osnovali prve udruge za uzajamnu pomoć farmera u

Weyerbusch/Westerwaldu što će 1864. godine uroditi prvim statutom štedno-kreditne zadruge što samo govori o bliskosti ideje zadrugarstva u cijeloj srednjoj i zapadnoj Europi tog vremena.

Zadrugarstvo je početkom 20. stoljeća postalo veoma snažan gospodarski sustav koji se na hrvatskim prostorima počeo razvijati pod utjecajem zadružne prakse iz Europe. Na području današnje Hrvatske, u tom vremenu je djelovalo više od 1.500 zadruga s oko 250.000 zadrugara.

Također se zadrugarstvo uspješno razvijalo tijekom dva svjetska rata.⁵

Hrvatske seljačke zadruge su djelovale putem Središnjeg saveza hrvatskih seljačkih zadruga u Zagrebu, gospodarske zadruge u okviru Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva u Zagrebu, a zadruge gospodarske sloge u okviru Saveza zadruga gospodarske sloge.

40-ih godina prošlog stoljeća se provodi kolektivizacija o uzoru na tadašnji Sovjetski Savez i zadrugarstvo gubi svoje izvorne osobine. No početkom 50-ih godina dolazi do ponovnog uzleta zadrugarstva u Hrvatskoj, osnivaju se zadružni i zadružno-poslovni savezi te posebno zadružno štedioničarstvo i bankarstvo.

60-ih godina se donose političke i zakonske mjere kojima se ukidaju zadružni savezi, zadružni bankarski sustav te zemljište. Takvo stanje ostaje sve do 90-ih godina. U Hrvatskoj u to vrijeme djeluje oko 200 poljoprivrednih zadruga⁶.

Nakon promjena i uspostave samostalne hrvatske države, 1990. godine nova vlast ne afirmira odnos prema zadrugarstvu, a zadruge se identificiraju kao institucije bivšeg socijalističkog sustava.

Treba spomenuti da Sabor Republike Hrvatske 1995. godine donosi Zakon o zadrugama koji predstavlja početnu osnovu za opstanak i razvoj zadrugarstva u Hrvatskoj.

Danas u Hrvatskoj postoji više vrsta zadruga, a većina djeluje u području obrtništva, poljoprivrede, bankarstva, maloprodaje i usluga, tako da ih se može podijeliti na:

- obrtničke zadruge,
- poljoprivredne zadruge,

⁵ Zadruge za XXI. stoljeće, dostupno na: <http://www.obz.hr/hr/pdf/zadruga.pdf>, 20.06.2017.

⁶ Ibid.

- štedno-kreditne zadruge,
- uslužne zadruge.⁷

Svaka od njih posjeduje određene posebnosti, a koje se uglavnom očituju u predmetima njihovog poslovanja i gospodarskim djelatnostima koje obavljaju, no u isto vrijeme je svima njima zajedničko da su osnovane prvenstveno radi ostvarenja što jače međusobne povezanosti radi interesa koje žele realizirati sudjelovanjem u društvu.

5.1. Uloga i značaj zadruga u Osječko-baranjskoj županiji

Tijekom devedesetih godina nekada vrlo popularan oblik udruživanja u obliku zadruga postaje potiskivan zbog vezivanja zadrugarstva uz socijalistički sustav (Bateman i Maleković, 2003.:20). Kao što je već spomenuto Zakon o zadrugama je donesen tek 1995. godine. Razvijaju se i poticajni mehanizmi koji podupiru osnivanje i djelovanje zadruga. No još uvijek nije nastupio veći zamah u formiranju novih zadruga i poslovnoj aktivnosti postojećih. Prevladava spor razvoj i niska efikasnost, što rezultira relativno malim doprinosom i malim utjecajem zadruga u gospodarstvu Republike Hrvatske, pa tako i Osječko-baranjske županije.

Glavni problemi razvoja malog poduzetništva, uključujući nedostatak tehnologija i znanja, neadekvatne izvore financiranja i probleme u funkcioniranju pravne države – izrazito pogađaju i zadruge. Često se u zadruge udružuju mikro-poduzetnici koji nisu konkurentni za samostalan nastup na tržištu, koji djeluju u nisko-profitabilnim djelatnostima te u ruralnim i/ili slabije razvijenim područjima. Također pojedine tipove zadruga pogađaju i posebni problemi kao što su: neuređenost tržišta poljoprivrednih proizvoda što otežava poslovanje poljoprivrednih zadruga, manjkavosti stambene politike su onemogućile zamah stambenih zadruga, a malverzacije pojedinih štedno-kreditnih zadruga su se odrazile na taj segment zadrugarstva.

Uglavnom zadruge obuhvaćaju raznorodne djelatnosti u kojima uglavnom prevladavaju nabavno-prodajne, a manje proizvođačko-prerađivačke aktivnosti. Nedostatna je kvaliteta upravljanja zadrugama, a one su slabo integrirane u tržište roba i još manje u tržište kapitala. Većina poljoprivrednih gospodarstava uključenih u zadruge doživljava ih kao „izlaz“ pri otežanoj ponudi njihovih proizvoda u odnosu na pojedinačno djelovanje. Kao sljedeća prednost se navodi sloboda poduzetništva na vlastitom gospodarstvu te mogućnost poslovne suradnje poljoprivrednim gospodarstvima u područjima u kojima su ona poslovno najslabija (npr. pristup

⁷ Zadruge za XXI. stoljeće, dostupno na: <http://www.obz.hr/hr/pdf/zadruga.pdf>, 20.06.2017.

tržištu, marketing, distribucija). Ispitanici na treće mjestu stavljaju zaštitu od nabave nekvalitetne robe i visokih maloprodajnih cijena. Naime, osnaživanje opće poslovne sigurnosti kroz zadruge i zadružno organiziranje te zajedništvo, ispitanici stavljaju na posljednje mjesto u svojim prioritetima iako je zajedništvo temeljni atribut zadruga kao poslovne asocijacije (Tratnik i sur., 2007.).

5.2. Komparativna analiza kvantitativnih obilježja zadruga

Poslovanje zadruga u Republici Hrvatskoj pa tako i u Osječko-baranjskoj županiji se može pratiti kroz nekoliko bitnih segmenata poslovanja, kao što je broj zadruga, kretanje prihoda. Osim tih kao bitan element se navodi i broj zaposlenih. Proučavajući navedene pozicije je moguće izvući određene konkretne zaključke o financijskom položaju i uspješnosti poslovanja zadruga. Raspoloživi podaci dopuštaju izradu analize poslovanja zadruga prema sektorima i županijama Republike Hrvatske.

5.2.1. Broj zadruga u Republici Hrvatskoj

Prema podacima Hrvatskog saveza zadruga za 2016. godinu u Republici Hrvatskoj je bilo aktivno ukupno 1214 zadruga, dok je u 2015. godini djelovalo 1302 zadruge koje su Financijskoj agenciji predale završne izvještaje.

Tablica 1.: Broj zadruga u Republici Hrvatskoj u 2016. godini

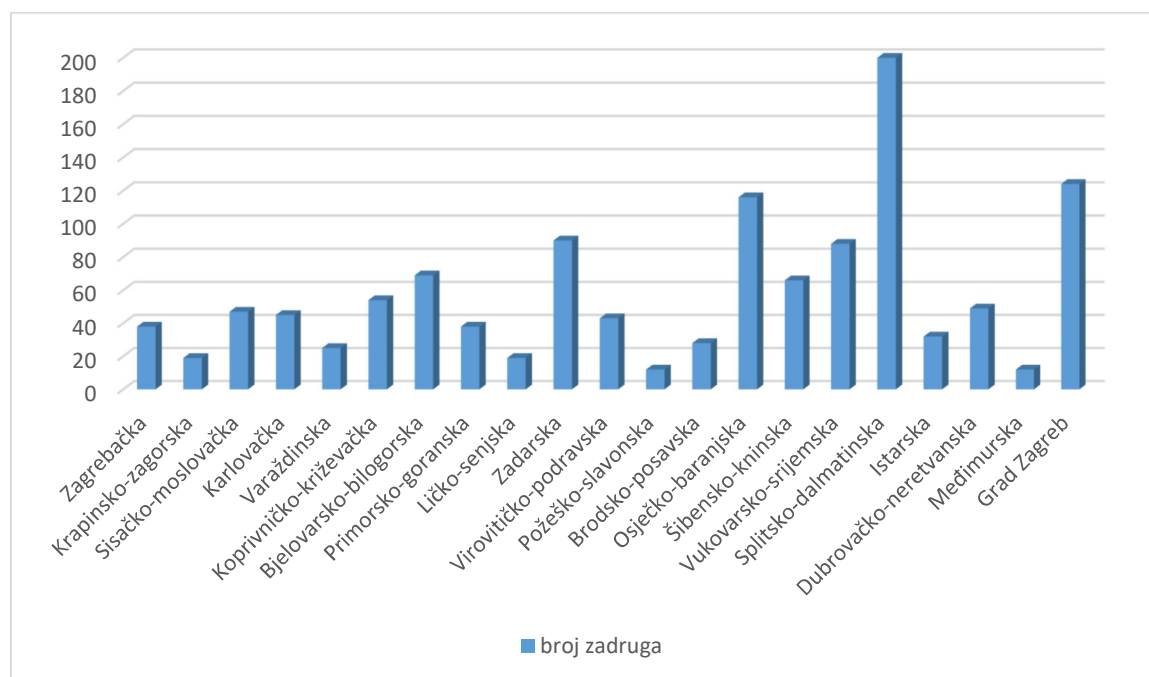
r.b.	Županija	Poljoprivre dne zadruge	Ribarske zadruge	Prerađivač ka industrija	Građev inska	Trgovi na	Turizam i ugostiteljs tvo	Usluge	UKUP NO
1.	Zagrebačka	10	0	9	4	7	2	6	38
2.	Krapinsko- zagorska	10	0	4	2	2	1	0	19
3.	Sisačko- moslavačka	30	0	9	1	3	2	2	47
4.	Karlovačka	26	1	4	3	3	4	4	45
5.	Varaždinska	13	0	5	0	3	0	4	25
6.	Koprivničko -križevačka	11	0	12	9	5	3	14	54
7.	Bjelovarsko- bilogorska	21	1	12	3	8	4	20	69
8.	Primorsko- goranska	14	4	6	5	3	2	4	38
9.	Ličko- senjska	9	0	4	0	2	3	1	19
10.	Zadarska	40	6	19	2	12	4	7	90
11.	Virovitičko -podravska	25	2	3	2	5	1	5	43

12.	Požeško-slavonska	4	0	0	1	3	1	3	12
13.	Brodsko-posavska	20	1	2	0	2	0	3	28
14.	Osječko-baranjska	63	1	16	3	5	8	20	116
15.	Šibensko-kninska	30	3	6	4	8	7	8	66
16.	Vukovarsko-srijemska	49	2	14	5	4	2	12	88
17.	Splitsko-dalmatinska	60	6	44	14	28	21	27	200
18.	Istarska	7	9	2	5	1	0	8	32
19.	Dubrovačko-neretvanska	25	3	10	1	3	6	1	49
20.	Međimurska	6	0	2	3	0	0	1	12
21.	Grad Zagreb	22	5	22	23	17	4	31	124
	UKUPNO	495	44	205	90	124	75	181	1214

Izvor: <http://zadruga.coop/hr/>

U Republici Hrvatskoj prosječno po županiji djeluje 57,81 zadruga. Bjelovarko-bilogorska, Zadarska, Osječko-baranjska, Šibensko-kninska, Vukovarsko-srijemska, Splitsko-dalmatinska i Grad Zagreb imaju iznad prosječan broj zadruga, odnosno više od 57 zadruga po županiji. Za razliku od toga, Krapinsko-zagorska, Ličko-senjska, Požeško-slavonska, Međimurska županija imaju značajno negativno odstupanje od prosjeka po broju zadruga, odnosno imaju manje od 20 zadruga po županiji. Po broju zadruga prednjači Splitsko-dalmatinska županija, u kojoj je 2016. godini djelovalo 200 zadruga, odnosno 16,47% svih zadruga u Republici Hrvatskoj. U toj županiji polovicu zadruga (60) čine poljoprivredne zadruge. Dok u Požeško-slavonskoj županiji registrirano je svega 12 zadruga, što je udio od 0,99% ukupnog broja zadruga. Pritom, najveći udio (80%) imaju poljoprivredne zadruge.

Grafikon 1.: Broj zadruga u Republici Hrvatskoj po županijama u 2016. godini

Izvor: <http://zadruga.coop/hr/>

S obzirom na vrstu zadruga, najveći broj zadruga u 2016. godini činile su poljoprivredne zadruga s udjelom od 40,77% u ukupnom broju zadruga. Slijede ih prerađivačke (16,89%) i uslužne (14,91%) zadruga, dok je najmanje bilo ribarskih zadruga (3,62%) i turističkih i ugostiteljskih zadruga, koje su činile svega 6,18% od ukupnog broja zadruga.

5.2.2. Kretanje prihoda zadruga u Republici Hrvatskoj

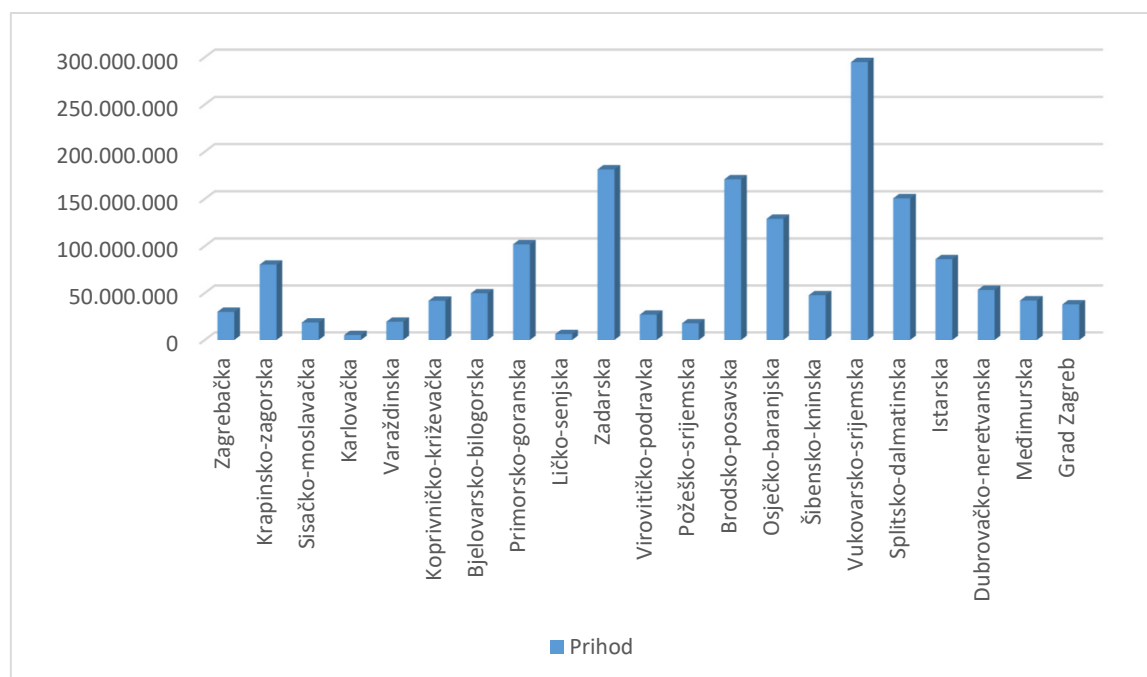
Prihod zadruga u pojedinoj županiji nije u izravnoj vezi ni s brojem zadruga niti s njihovom aktivom. Unatoč tome što unutar Splitsko-dalmatinske županije djeluje najveći broj zadruga, ne generira najveći iznos prihoda. Prema prihodima zadruga prednjači Vukovarsko-srijemska županija. U njoj djeluju ukupno 88 zadruga, odnosno 7,25% od ukupnog broja zadruga u Republici Hrvatskoj. No u 2015. godini Vukovarsko-srijemska županija ostvarila je 294.919.999 kuna prihoda, što je 18,52% ukupnih prihoda zadruga u Republici Hrvatskoj. Prema ukupnom prihodu ističu se i Zadarska županija (181.292.229 kn, odnosno 11,39%) te Brodsko-posavska (170.786.454 kn, odnosno 10,73%). Osječko-baranjska županija se nalazi u zlatnoj sredini što se tiče prihoda zadruga sa 128.920.714 kuna, odnosno 8,09%.

Tablica 2.: Analiza kretanja prihoda zadruga po županijama

r.b.	Županija	Poljoprivredne zadruga	Ribarske zadruga	Prerađivačka industrija	Građevinska	Trgovina	Turizam i ugostiteljstvo	Usluge	UKUPNO
1.	Zagrebačka	8.038.991	0	2.329.973	3.930.286	15.012.202	21.186	679.299	30.011.937
2.	Krapinsko-zagorska	15.874.879	0	63.627.820	36.094	689.909	60.239	0	80.288.941
3.	Sisačkomoslavačka	12.464.869	0	1.213.405	0	325.144	4.975	4.629.571	18.637.964
4.	Karlovačka	1.675.886	409.403	2.484.643	15.089	366.987	129.538	190.935	5.272.481
5.	Varaždinska	18.902.943	0	301.736	0	128.305	0	140.875	19.473.859
6.	Koprivničko-križevačka	28.402.534	0	6.365.975	709.895	245.897	4.697.639	1.406.547	41.828.487
7.	Bjelovarskobilogorska	36.317.959	0	1.185.966	317.833	7.162.856	1.124.526	3.689.943	49.799.083
8.	Primorsko-goranska	12.338.961	40.228.193	33.259.337	13.420.734	115.282	0	2.585.703	101.948.210
9.	Ličko-senjska	2.829.664	0	1.683.871	0	1.036.774	793.417	25.465	6.369.191
10.	Zadarska	11.638.900	121.981.462	9.194.712	1.236.324	32.015.204	1.023.690	4.201.937	181.292.229
11.	Virovitičko-podravska	15.047.511	0	2.712.494	0	5.788.749	1.617.083	1.820.442	26.986.279
12.	Požeškoslavonska	12.791.123	0	0	0	2.616.218	526.288	1.882.524	17.816.153
13.	Brodsko-posavska	169.170.878	143.210	231.452	0	297.838	0	943.076	170.786.454
14.	Osječko-baranjska	116.557.300	47.805	2.628.340	627.957	1.743.245	1.115.716	6.200.351	128.920.714
15.	Šibenskonjinska	2.620.669	4.771.275	3.475.561	2.026.132	22.227.938	2.748.249	9.848.984	47.718.808
16.	Vukovarskosrijemska	286.171.805	6.976	2.481.259	1.153.029	560.661	24.494	4.521.775	294.919.999
17.	Splitsko-dalmatinska	28.434.979	27.300.117	45.095.084	1.581.062	25.875.106	3.976.036	18.419.543	150.681.927
18.	Istarska	7.084.203	73.582.697	97.180	1.338.175	1.002.950	0	3.001.599	86.106.804
19.	Dubrovačkoneretvanska	46.551.923	565.774	3.764.580	0	465.405	2.040.706	11.615	53.400.003
20.	Međimurska	40.452.134	0	151.076	1.304.273	0	0	224.537	42.132.020
21.	Grad Zagreb	1.674.276	496.076	8.053.818	2.712.201	22.543.949	104.198	2.373.075	37.957.593
	UKUPNO	875.042.387	269.532.988	190.338.282	30.409.084	140.220.619	20.007.980	66.797.796	1.592.349.136

Izvor: <http://zadruga.coop/hr/>

Grafikon 2. Prihodi po zadrugama u Republici Hrvatskoj po županijama u 2015. godini

Izvor: obrada autora prema Hrvatski savez zadruga

Analiza prihoda zadruga po županijama ukazuje kako županije, koje imaju registriran veći broj zadruga, ostvaruju manje prihode po zadruzi od onih županija koje imaju registriran manji broj zadruga. Drugim riječima, zadruge u mnogim županijama su fragmentirane i premale za učinkovito djelovanje na tržištu. U drugim županijama su zadruge postigle odgovarajuće ekonomije obujma.

Najistaknutiji primjer takvog kretanja su Krapinsko-zagorska županija u kojoj djeluje svega 19 zadruga, a ostvaruje 4.225.733,74 kn prihoda po zadruzi kao i Međimurska županija koja ima registrirane 12 zadruge.

Za razliku od toga, Karlovačka županija ostvaruje 117.166,24 kn prihoda po zadruzi, a radi se o županiji sa srednje velikim brojem registriranih zadruga u Republici Hrvatskoj. U Ličko-senjskoj županiji registrirano je svega 19 zadruga, a prihodi po zadruzi koji ostvaruje ta županija su drugi najmanji u Republici Hrvatskoj i iznose 335.220,58 kn.

5.2.3. Broj zadrugama u Republici Hrvatskoj

Prema podacima Hrvatskog saveza zadruga za 2016. godinu u Republici Hrvatskoj je bilo aktivno ukupno 1214 zadruga, dok je u 2015. godini djelovalo 1302 zadruge koje su Financijskoj agenciji predale završne izvještaje.

Tablica 3. Broj zadrugara po županijama u 2016. godini

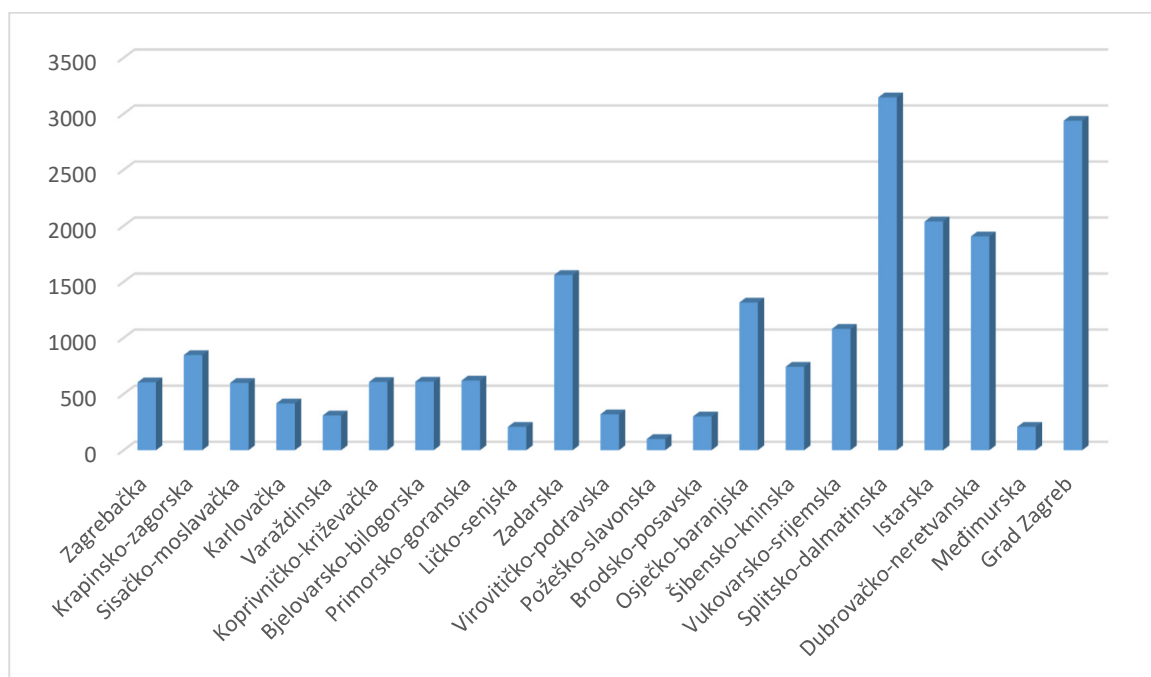
r.b.	Županija	Poljoprivredne zadruge	Ribarske zadruge	Prerađivačka industrija	Građevinska	Trgovina	Turizam i ugostiteljstvo	Usluge	UKUPNO
1.	Zagrebačka	278	0	86	56	97	18	69	604
2.	Krapinsko-zagorska	182	0	73	564	19	9	0	847
3.	Sisačko-moslavačka	346	0	80	7	110	17	39	599
4.	Karlovačka	246	10	35	26	29	29	42	417
5.	Varaždinska	137	0	113	0	24	0	35	309
6.	Koprivničko-križevačka	92	0	84	63	39	21	308	607
7.	Bjelovarsko-bilogorska	252	7	89	21	64	28	149	610
8.	Primorsko-goranska	195	28	197	120	21	26	33	620
9.	Ličko-senjska	113	0	51	0	16	21	7	208
10.	Zadarska	445	75	343	14	568	34	83	1.562
11.	Virovitičko-podravsk a	197	0	21	14	39	7	42	320
12.	Požeško-slavonska	33	0	0	7	30	9	21	100
13.	Brodsko-posavska	191	7	20	0	52	0	31	301
14.	Osječko-baranjska	821	7	145	44	58	75	166	1.316
15.	Šibensko-kninska	312	46	45	30	192	55	63	743
16.	Vukovarsko-srijemska	723	15	145	42	28	18	110	1.081

17.	Splitsko-dalmatinska	945	72	1.082	141	464	187	256	3.147
18.	Istarska	114	257	14	39	9	0	1.606	2.039
19.	Dubrovačko-neretvanska	1.629	44	101	7	75	43	7	1.906
20.	Međimurska	130	0	32	39	0	0	7	208
21.	Grad Zagreb	199	35	181	235	261	34	1.994	2.939
	UKUPNO	7580	603	2937	1469	2195	631	5068	20483

Izvor: <http://zadruga.coop/hr/>

U Republici Hrvatskoj prosječno po županiji djeluje 975 zadrugara po županiji. Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska, Zadarska, Osječko-baranjska i Grad Zagreb imaju iznad prosječan broj zadrugara, odnosno više od 975 zadrugara po županiji. Za razliku od toga, Požeško-slavonska, Međimurska, Brodsko-posavska i Virovitičko-podravska imaju značajno negativno odstupanje od prosjeka po broju zadrugara, odnosno imaju manje od 320 zadrugama po županiji. Po broju zadrugara prednjači Grad Zagreb, u kojem je 2016. godine djelovalo 2.939 zadrugara, odnosno 14,35% svih zadrugara u Republici Hrvatskoj. U toj županiji polovicu zadrugara dolazi iz uslužnih zadruga. Dok je u Požeško-slavonskoj županiji registrirano svega 100 zadrugara, što je udio od 0,49% ukupnog broja zadrugara. Pri tom, najveći udio imaju poljoprivredne zadruge.

Grafikon 3.: Broj zadrugara u Republici Hrvatskoj po županijama u 2016. godini

Izvor: <http://zadruga.coop/hr/>

5.3. SWOT analiza zadruga Osječko-baranjske županije

Sukladno elementima SWOT analize navedene su glavne prednosti, slabosti, prigode i prijetnje. Naime, SWOT-ova analiza izražava opće procese zadružnog organiziranja u Osječko-baranjskoj županiji te ne ulazi u posebnosti pojedinih vrsta zadruga.

Osječko-baranjske prednosti bi bile neka povijesna iskustva s kućnim zadrugama, zadružna infrastruktura, sveučilišno obrazovanje zadružnog menadžmenta i ostalih načina izobrazbe (poslovne škole), buđenje poduzetničke inicijative manjih gospodarstava koja nisu proizvodno i tržišno konkurentna u poljoprivredi. Slabosti u SWOT-u, u Osječko-baranjskoj županiji je povezana s lošom percepcijom zadruge u bliskoj prošlosti. Ideološki a ne gospodarski pristup zadruzi stanovita je zadržka i danas, u generaciji pedesetih godina, ali i mlađih, kroz predaju. Prilike ili prigode što pogoduju utemeljenju zadružnih asocijacija u poljoprivredi bi bile: pristup Hrvatske EU, snaženje političke volje za zadružno organiziranje, globalizacija tržišta poljoprivrednim proizvodima i hranom te potrebe okrupnjavanja proizvodnje stvaranjem velikih serija standardizirane zadružne ponude. Velika serija kao odlika suvremenih tendencija u poljoprivredi je moguća u usitnjenjnoj agrarnoj strukturi jedino posredstvom zadruga. Naime, jačanjem svijesti o ruralnom razvitku, zadruga kao gospodarske

asocijacije u lokalnoj zajednici, prigodom su i za jačanje zadružnog organiziranja u Osječko-baranjskoj županiji.

Tablica 4: SWOT analiza zadruga Osječko-baranjske županije

PREDNOSTI • Povijesna iskustva zajedništva rada u kućnim zadrugama • Postojanje (više) organizacijske zadružne infrastrukture (zadružni savezi) • Ustrojena mreža učeničkog zadrugarstva, • Sveučilišno obrazovanje zadružnog menadžmenta, • Jačanje poduzetničke inicijative na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, • Postojanje pravne regulative za djelovanje zadruga	SLABOSTI • Loša iskustva sa zadrugarstvom u bliskoj prošlosti, • Percepcija zadruge kao ideološke tvorevine, • Nepovjerenje pojedinaca prema skupnom radu i zajedničkom interesu, • Nepostojanje zadružne kontrole i revizije zadružnog poslovanja, • Tendencije rigidnoga poslovnog specijaliziranja snaženjem poslovne rizičnosti zadruge
PRILIKE • Dogledno; člansko pristupanje globalnom tržištu EU, • Jačanje globalne svijesti u svijetu i u Hrvatskoj, • Snaženje političke potpore zadružnom organiziranju, • Proizvodno-tržišno okrupnjavanje proizvodno usitnjenih, gospodarstava i agrarne strukture, • Naglašavanje značenja ruralnog razvitka i lokalna uloga zadruge kao gospodarsko-društvenog subjekta	PRIJETNJE • Poslovno izjednačavanje zadruga i društva kapitala bez pravnih posljedica, • Moguća majorizacija i izigravanje zadružnih načela od pravnih osoba u članstvu zadruga, • Lobistički ulazi „eksperata“ društava kapitala (većinskih vlasnika) u strateško kreiranje poslovne budućnosti zadružnog organiziranja, • Razdvajanje primarne proizvodnje zadruge od prerade i plasmana,

	• Psihološki sindrom, vjerovanja pojedinaca u brz poslovni uspjeh posredstvom zadruge
--	---

Prijetnje u SWOT analizi i pasivizacija prema nekima od njih mogu vrlo brzo sve prednosti i „šanse“ zadružnog organiziranja preokrenuti u njihovu suprotnost. U poslovnoj praksi, dosljedno izjednačavanje zadruga i društva kapitala jedno je od mogućih poticaja. Također su opasnosti i što uprave zadruga i nadzorni odbori nedosljedno primjenjuju neka temeljna zadružna načela, što lokalni lobiji društva kapitala marginaliziraju zadruge tvrdnjom u lokalnom poduzetničkom okruženju kako su zadruge preživjeli oblik, psihološki ih gurajući iz svoga okruženja u dva segmenta – tržišno konkurentnom i organizacijskomu.

6. ZADRUŽNIM DJELOVANJEM PREMA PROIZVOĐAČKIM ORGANIZACIJAMA

Izjava o identitetu zadruga (The Statement of Co – operative identiti) odgovara na postavljena pitanja o osnovnim svrhama i obvezama koje karakteriziraju razvoj zadruga te preispituju problem odnosa između zadruga i socijalne obveze zadružnog pokreta te predstavlja reakciju na četiri glavna privremena trenda: raspadanje centraliziranih gospodarstava Srednje i Istočne Europe, nejasna uloga zadruga u mnogim južnim zemljama, sve jača dominacija tržišnih ideologija i klasičnog liberalizma te globalizacija.

Upravo sukladno ovakvom definiranju zadruga i zadružnog pokreta je definirano nekoliko problema s kojima se suočavaju zadruge: smanjenje obveza članova zadruga, loši komunikacijski sustavi, nejasne uloge izabranih vođa, potreba za borbom protiv siromaštva, neujednačeno zapošljavanje te podijeljenost unutar sektora (Babić, 2011:11). Također su definirane i glavne prilike za zadruge, od kojih svaka ima socijalni i ekonomski karakter: doprinos hranjenju glavnih u svijetu, doprinos pružanju proizvodnog rada, doprinos očuvanju društva i izgradnja zadružnih zajednica. Socijalna uloga zadruga se očituje u izgradnji globalnog mira, poticanju razvoja novih zadruga, osiguranju dostupnosti hrane i suprotstavljanju daljnjeg onečišćenja okoliša (Babić, 2011:12). „Pojava takvog tipa zadruga nije bila samo reakcija na privremene pritiske već rezultat povijesnog razvoja i trenutne snage zadružnog pokreta. Zadruge moraju kontinuirano dokazivati svoju sposobnost za postizanjem poslovnih ciljeva, ali istodobno funkcioniraju u okviru specifičnog konteksta i povijesne lekcije. One moraju imati klasne, kulturološke i ideološke okvire svojih članova i zajednice.“ (Babić, 2011.:13).

U skladu s ekonomskim promjenama i problemima, raste predanost društvenom kapitalu i vrijednostima socijalnih i političkih politika. Kako se uloga države smanjuje, tako se stvaraju nove zadruge radi zadovoljavanja socijalnih potreba u zdravstvu, skrbi za starije osobe te za osobe iz rizičnih skupina. Interes za razvoj zadruga u socijalnom orijentirane modele naime proizlazi iz snažne povezanosti s razvojem tradicionalnih modela socijalne skrbi prema modelu „socijalne zajednice“. Ovaj razvoj zadruga je posebno zanimljiv za zemlje u tranziciji zbog dva razloga: razvoj novog sustava socijalne skrbi te razvoj poduzetničkog gospodarstva i zadružnog sustava. Naime, potreba za tradicionalnim zadrugama postaje očita, ali nedostatak javne potrošnje zbog proračunskih rezova uzrokuju napuštanje planiranog ekonomskog sustava te

traži nova rješenja. Zadružni model u tom slučaju predstavlja djelotvorno sredstvo za ubrzanje tranzicije i rješavanje brojnih problema kao što su pružanje novih rješenja za borbu s rastućim socijalnim problemima, kao i nisku potražnju za radnom snagom i siromaštvo (Babić, 2011.:15.). Svoje poslovanje zadruge usmjeravaju k jačanju zajedničke misije članova i stvaranju društvene sigurnosti te zbog toga spadaju u društva osoba koja zajednički upravljaju ekonomskim kapitalom, proizvode dobra i usluge čije je cijena ekonomski manje značajna. Današnji koncept poimanja socijalne ekonomije je oblikovao zadružni sustav društvenih vrijednosti i načela poslovanja (Babić, Račić, 2011:307).

Naime, kako bi se zadruge razvile u poduzeća budućnosti te kako bi se u potpunosti iskoristile prednosti zadruga, potrebno je prebroditi nekoliko prepreka. Sukladno preprekama, ipak postoji nekoliko preporuka za razvoj i napredak zadruga. Pa se tako prva preporuka odnosi na uvođenje dosljednih regulatornih propisa i potpornih politika koji omogućuju iskorištavanje komparativnih prednosti zadruga. „Da bi se realizirao puni potencijal zadruga, zakoni koji se odnose na osnivanje i djelovanje zadružnih poduzeća moraju prepoznati njihovu ulogu i biti dovoljno fleksibilni da dozvoljavaju zadrugama djelovanje“ (Hansmann, 2012.). „Isto tako i zadružni principi moraju biti shvaćeni dovoljno fleksibilno kako bi mogli podržati pojavu novih oblika zadruga i novih upravljačkih praksi. Zadruge se moraju promatrati u skladu s specifičnostima njihova društvenog djelovanja te im iz tog razloga trebaju biti zajamčena jednaka pravila kao i njihovoj konkurenciji.“ (Munkner, 2012.). Sama regulacija tržišta treba biti usklađena s prirodom zadružnih poduzeća te mora doprinositi ostvarivanju zajedničkih društvenih ciljeva. Neizbježno za razvoj zadruga je pokretanje novih zadruga te pružanje podrške postojećim zadrugama kao i jačanje kapaciteta unutar zadružnog sektora. Svakako bi politike zadrugama trebale osigurati pristup poslovnim uslugama, dok bi vlade morale razviti potporne politike na svim razinama vlasti. Vrlo važno je zadrugama olakšati poslovanje putem boljih fiskalnih uvjeta od klasičnih poduzeća, a razlog za to je njihova neprofitna orijentacija. Zadružna legislativa bi trebala pružati porezne olakšice i posebne beneficije te bi trebala zadruge obvezati na sprečavanje demutualizacije, a najveću podršku u tom smislu mogu pružiti ad hoc zadružni fondovi za podršku razvoju novih zadruga. Lokalne i nacionalne vlasti te zadružni pokret trebaju za cilj imati povezivanje zadružnog pokreta u različitim zemljama i regijama sa onima u kojima one još nisu dovoljno prepoznate. Druga se skupina preporuka odnosi na razvoj upravljanja koji uključuje vrijednosti i principe zadrugarstva. Kako bi se spriječilo preuzimanje zadruga od strane klasičnih poduzeća potrebno je obustaviti upravljanje zadrugama prema modelima klasičnih poduzeća. Naime, iskustva zadruga širom svijeta

pokazuju da najuspješnije zadruge djeluju zajedno kao sustav poduzeća te kroz taj oblik dostižu ekonomiju razmjera i svojim članicama osiguravaju isplativu tehničku i upravljačku pomoć, marketinške i prodajne usluge, stručna usavršavanja i planiranje projekata. Naime, zadruge uživaju veliku prednost jer su svoje djelovanje usmjerile prema lokalnim zajednicama i participativnim oblicima upravljanja. Potrebno je uložiti napore da bi se zadruge međusobno umrežile te zajedno ostvarile ekonomije razmjera i doprinijele boljem iskorištavanju mogućnosti rasta. Treća se skupina preporuka odnosi na posebne mjere i akcije usmjerene bolje razumijevanju i jačanju prepoznatljivosti zadrugarstva. Međunarodni i nacionalni zadrugni pokret te javne vlasti bi trebale poticati mjere koje će pojačati vidljivost zadruga (Borzaga i sur. 2012.:15).

Imperativ za napredak zadrugnog sustava, osim navedenih preporuka, je stjecanje potrebnih znanja i vještina svih sudionika istog. U Hrvatskom sustavu zadrugarstva nije uspostavljeno cjelovito zadrugno obrazovanje te se tom području treba obratiti ozbiljna pozornost. Sve češće se suočava s potrebom veće inovativnosti, učinkovitosti i organiziranosti te informatičke pismenosti. Velika je konkurencija, što od zaposlenika u zadrugama iziskuje viši stupanj osposobljenosti. Osnovni cilj obrazovanja u zadrugnom sustavu je uspostava cjelovitog zadrugnog osposobljavanja i obrazovanja kao jedinstveni sustav, edukacije na široj razini kako bi se pridonijelo razumijevanju samog zadrugarstva, prepoznatljivosti zadruga kao oblika poduzetništva koje imaju društvenu i ekonomsku ulogu (Bolić J., 2013.).

7. ZAKLJUČAK

Iz ovog rada se može zaključiti s obzirom na tradiciju i temelje zadrugarstva, a u skladu s europskom politikom i promocijom načela socijalne ekonomije, da će razvoj zadrugarstva ostvarit velike rezultate. Naime, potrebno je uložiti jako velike napore u prilagođavanju zakona kako bi se određenim povlasticama potaknulo osnivanje novih zadruga, ali i u razvoj gospodarskih subjekata koji svoje poslovanje temelje na zadružnim principima.

U Republici Hrvatskoj prosječno po županiji djeluje 57,81 zadruga. Bjelovarko-bilogorska, Zadarska, Osječko-baranjska, Šibensko-kninska, Vukovarsko-srijemska, Splitsko-dalmatinska i Grad Zagreb imaju iznad prosječan broj zadruga, odnosno više od 57 zadruga po županiji. Za razliku od toga, Krapinsko-zagorska, Ličko-senjska, Požeško-slavonska, Međimurska županija imaju značajno negativno odstupanje od prosjeka po broju zadruga, odnosno imaju manje od 20 zadruga po županiji. Po broju zadruga prednjači Splitsko-dalmatinska županija, u kojoj je 2016. godini djelovalo 200 zadruga, odnosno 16,47% svih zadruga u Republici Hrvatskoj. U toj županiji polovicu zadruga (60) čine poljoprivredne zadruge. Dok u Požeško-slavonskoj županiji registrirano je svega 12 zadruga, što je udio od 0,99% ukupnog broja zadruga. Pritom, najveći udio (80%) imaju poljoprivredne zadruge.

Analiza prihoda zadruga po županijama ukazuje kako županije, koje imaju registriran veći broj zadruga, ostvaruju manje prihode po zadruzi od onih županija koje imaju registriran manji broj zadruga. Drugim riječima, zadruge u mnogim županijama su fragmentirane i premale za učinkovito djelovanje na tržištu. U drugim županijama su zadruge postigle odgovarajuće ekonomije obujma. Najistaknutiji primjer takvog kretanja su Krapinsko-zagorska županija u kojoj djeluje svega 19 zadruga, a ostvaruje 4.225.733,74 kn prihoda po zadruzi kao i Međimurska županija koja ima registrirane 12 zadruge. Za razliku od toga, Karlovačka županija ostvaruje 117.166,24 kn prihoda po zadruzi, a radi se o županiji sa srednje velikim brojem registriranih zadruga u Republici Hrvatskoj. U Ličko-senjskoj županiji registrirano je svega 19 zadruga, a prihodi po zadruzi koji ostvaruje ta županija su drugi najmanji u Republici Hrvatskoj i iznose 335.220,58 kn. U Republici Hrvatskoj prosječno po županiji djeluje 975 zadrugara po županiji. Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska, Zadarska, Osječko-baranjska i Grad Zagreb imaju iznad prosječan broj zadrugara, dok za razliku od toga, Požeško-slavonska, Međimurska, Brodsko-posavska i Virovitičko-podravska imaju značajno negativno odstupanje od prosjeka po broju zadrugara.

LITERATURA

Radovi u zborniku:

Babić, Z. (2011): Zadrugarstvo i socijalna ekonomija u Hrvatskoj, Zagreb, Hrvatski savez zadruga

Babić, Z., Račić, D. (2011): Zadrugarstvo u Hrvatskoj: trendovi, pokazatelji i perspektive u europskom kontekstu, Sociologija i prostor, 49(2011) 191 (3)

Bateman, M. i Maleković, S. (2003): Potpora razvoju zadrugarstva u Hrvatskoj, CARDS program Europske unije za Hrvatsku

Borzaga, C. i Galera, G. (2012.): Promicanje razumijevanja zadruga u stvaranju boljeg svijeta, Zagreb, EURICSE i ICA

Bolić J., (2013): Zadruga poduzetnička mreža – zadruga u funkciji poduzetništva, Nova Zadruga, 1848-3704, br. 38

Hansmann, Henry B. (2012): All Firms are Cooperatives – and so are Governments, Venice

Munkner, Hans-H. (2012): Worldwide Regulation of Co-operative Societies: An Overview, Venice

Tratnik, M. i et. al. (2007): Zadrugarstvo Hrvatske: Izazovi stabilnosti poljoprivrednih gospodarstva, Agronomski glasnik 1/2007.

Zrilić, N., Širola, D. (2014): Socijalno poduzetništvo – nova mogućnost zapošljavanja mladih u Hrvatskoj, Zbornik Veleučilišta u Rijeci, Vol. 2 (2014), No. 1

Zakoni:

Zakon o poljoprivredi, Narodne novine 30/15

Zakon o zadrugama, Narodne novine 34/11, 125/13, 76/14

Internetske stranice:

Budućnost hrvatskih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, dostupno na: <http://www.mps.hr/UserDocsImages/IYFF/Budu%C4%87nost%20hrvatskih%20obiteljskih%20PG-a.pdf>, (14.07.2017.)

Hrvatski savez zadruga, Dostupno na: <http://zadruga.coop/hr/> (20.06.2017.)

Strategija Razvoja Urbane aglomeracije Osijeka, 2016., Dostupno na: file:///C:/Users/user/Downloads/STRATEGIJA%20RAZVOJA%20UAOS%20nacrt_1%20od%2012.07.2016..pdf (20.06.2017.)

Zadruga za XXI. stoljeće, Dostupno na: <http://www.obz.hr/hr/pdf/zadruga.pdf> (20.06.2017.)

Zadrugarstvo može biti jedan od kotačića zapošljavanja i ostanka mladih u Domovini, dostupno na: <http://www.mrms.hr/ministar-pavic-zadrugarstvo-moze-biti-jedan-od-kotacica-zaposljavanja-i-ostanka-mladih-u-domovini/>, (14.07.2017.)